

Tiina Kaarela

Nyt on saumaa!

Ompeluharrastajan opas

MOREENI

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Sisällys

Aluksi	9
--------------	---

HALUAN OMMELLA!

Hiiri se kissalle takkia ompeli, eli miten pilaat kankaan kuin kankaan	12
Konekaupoilla	13
Käyttö ratkaisee	14
Käytetty kone – hyvä hinta-laatu-suhde	15
Halpa houkuttaa	18
Uuden koneen ostajalle	19
Eri koneilla on eri tehtävät	20
Ompelukoneella pärjää pitkälle	20
Saumuri on mainettaan helpompi	20
Peitetikkikone	22
Yhdistelmäkone	22
Teollisuuskoneet	24
Tutustu koneisiisi jo ennalta	25
Kun kone saapuu	27
Koeompelu ja käyttöopastus	28
Oppia ja apua kirjoista ja kursseista	29
Hyvä ompeluopas on lähes välttämätön	29
Työväen- ja kansalaisopistot sekä muut kurssit	30

TARVIKKEET

Ompelutarvikkeet	32
Välttämättömät tarvikkeet	32
Saksista	34
Pyöröleikkuri	35
Hyviä apureita ja hauskoja härpäkkeitä	36
Ompelutila	38
Kaavojen piirtämiseen ja jäljentämiseen tarvitset	40

Silitystarvikkeet	42
Silitysliina	42
Silityskinkku tai silityshevonen	42
Saumanavaaja	43
Hihalauta	44
Tärkki	44
Kaikki ompelukoneiden neuoista	45
Mikä koko?	46
Oikea kärki käytettävälle materiaalille	46
Pieni vika, iso murhe	48
Vähän muista neuoista	48
Langalla on väliä	49
Erlaisia lankoja	51

SAUMURI, RAKKAANI

Surauttamalla valmista	55
Mikä ihmeen diffi?	55
Sieppari ruispellossa?	56
Saumuri ja sen osat	57
Langoitus	57
Leikkuuleveyden säätö	60
Paininjalan puristus	61
Langankireyden säätö	61
Piston pituuden säätö	62
Differentialisyötön säätö	62
Ommelleveyden ohjain	62
Saumurin eri ommeltyypit ja niiden käyttö	63
Saumurin lisätarvikkeita	65
Saumuriompeleen aloitus ja päättely	67
Saumuriompeleen purkaminen	68
Yleisimmät ongelmat saumurilla ommeltaessa	69
Surautitko sutta?	70
MITÄ TEEN?	71
Tikki ei jousta, lanka katkeaa	72
Tikki näkyy työn oikealta puolelta	72

Ommel tulee yli kankaan reunan	72
Sauma aaltoilee tai kiristää	73
Leikkuureuna on epätasainen tai kangas ryttääntyy veitsen edellä	73
Kankaan reuna rullautuu tikin sisään	73
Lanka katkeilee	74
Neulat tekevät reikiä	74
Eikö onnistu vieläkään?	74
Tavallisimmat ompelumokat saumurilla ommeltaessa	75

OMPELUKONEELLA ONNEEN

Ompelukone on perustyökalu	79
Ompelukoneen paininjalkojen ihmeellinen maailma	80
Universaalit paininjalat	80
Paininjalan korkeus	80
Paininjalkoja ompelukoneisiin	83
Yleisimmät ongelmat ompelukoneella ommeltaessa	85
Kaksoisneula	88
Siisti tikkaus	90

PEITTARI

Tasosaumuri eli peitetikkikone eli peittari	93
Aloittaminen ja lopettaminen	95
Ryppytyt peitetikkikoneella	96
Hyppytikit	96
Peitetikkikoneen lisävarusteet	97
Kantinkääntäjä	97
Läpinäkyvä paininjalka	98
Paininjalka, jossa varusteena keskiohjain	98
Kuminauhan ohjain tai kuminauhajalka	98
Helmankääntäjä peitetikkikoneeseen	98
Peitetikkikoneen reunaohjain-paininjalka	99
Hihnanpäärmääjä	99
Ketjutikkijalka	99
Kantinkääntäjä	100
Älä vielä heitä kantinkääntäjällä vesilintua!	104

MILLOIN PÄÄSEN OMPELEMAAN?

Esivalmistelut	106
Kankaiden esipesu	106
Ompelukaavat	108
Valmiskaavat	109
Pdf-kaavat	110
Kaavaprojektio	111
Kaava lempivaatteesta	112
Kaavat mittojen mukaan	113
Peruskaava	113
Kaavoja verkossa ja muita systeemejä	114
Kaavojen säilytys	116
Kaavat kankaalle	117
Kaavan asettelu kankaalle	117
Langansuunta ja lankasuora	117
Kaavojen kiinnittäminen kankaalle	118
Kohdistaminen	119
Leikkaaminen	120
Saumanvarat ja kaavamerkintöjen siirtäminen	120
Kaavamerkinnot	121
Ompelun karkea työjärjestys	123
Esivalmistelut	123
Ompelu	123
Viimeistely	123
”Oikea” ja ”väärä” ompelujärjestys	124
Älä luista näistä	126
Vaikeat materiaalit	128
Paksut kankaat tai useita kerroksia	128
Nahkeat materiaalit	128
Lycra ja muut hyvin venyvät materiaalit	129
Ohuet ja liukkaat materiaalit	130
Sadevaatteet	130
Helmat, hihansuut, päántiet	131
Kaitalehuolittelu	132
Kuminauhahuolittelu	134
Tikkaukset ja paksut saumat	135

MÄ MOKASIN!	136
Ompeluharrastajan pieni ympäristööppi	138
Kierrätä oikein	142
Ympäristötietoinen kankaan valinta	142
Kankaan määrä	143
Käytä tarkasti, älä tuhlaa	144

TUKEA, VETOA, NEPPIÄ JA NAUHAA

Mystiset tukimateriaalit: tukea, apua, lämpöä ja täytettä	146
Vetoketjut	149
Vetoketjun ompeleminen	151
Vetoketjun lyhentäminen	152
Lukon kiinnittäminen metrivetoketjuun	152
Nepparit, niitit, sirkat, painonapit	155
Nauhat, nyörit, kuminauhat	157
Kuminauhat	159
Merkitse ja korista	160
Applikoiminen	160
Kuvioleikkuri	161
Kuvioiminen kangasväreillä	162

LISÄKSI

Vinkkejä ompeluaiheisen somemateriaalin käyttämiseen	164
Kangassanastoa	166
Sanastoja	172
Lähteitä ja inspiraatiota	184
Kirjoja	184
Hyviä ompeluohjeita	185
Some	186
Asiasanahakemisto	188

Aluksi

Tämän kirjan teko lähti siitä havainnosta, ettei 2000-luvun uudelleen virinneelle ompeluinnotukselle ole minkäänlaista uudempaa suomenkielistä kirjallista tukea. Toisaalta monet vanhemmat ompelukirjat ovat tekstiiliammattilaisten tekemiä, joten ne eivät välttämättä tavoita harrastajaompeelijan maailmaa. Kuka esimerkiksi haluaa tietää, mikä on 4-lankaisen saumuriompeleen teollisuudessa käytetty numerokoodi?

Internet on loputon aarreaitta harrastajalle, mutta uskon, että omakielinen kirja on hädän hetkellä nopeampi auttaja. Meillä suomalaisilla on useimmiten koulussa opitut perustaidot erilaisissa käsitöissä. Siksi monet kokevat turhauttaviksi ulkomaiset opetusvideot, joissa pienenkin asian selittäminen kestää tolkuttoman kauan.

Kun lämmitin ompeluharrastukseni uudelleen tehtyäni neljä neulekirjaa, aloitin kaivamalla esiin äidiltä perimäni vanhan 1970-luvun saumurin ja käytettynä ostamani halvan (mutta hyvän) ompelukoneen. Ompelin lapsena ja nuorena useimmat vaatteeni pöksyistä nahkatakkiin itse ja tein vaatteita myös ystäväilleni. Kouluvuosien jälkeen ompelu jäi lähinnä verhojen päärmäämiseen, kunnes sain ensimmäisen lapseni. Ompelukone kaivettiin esiin, ja harrastus pääsi taas hetkeksi vauhtiin. Mutta kun lapsia oli jo kolme, olin kokopäivätyössä ja hyvin aktiivinen muissa harrastuksissani, ei ompeluun jäänyt aikaa.

Ilman nettiä ei tätäkään kirjaa olisi. Kun lasten aikuistuttua ja ensimmäisten lastenlasten synnyttyä löysin vanhan harrastukseni uudelleen, etsin innostusta ja oppia internetistä. Oli aivan mahtavaa löytää Facebookin ompeluryhmät, joissa harrastajat auttoivat toisiaan kelloa katsomatta

eikä kenenkään tarvinnut paiskata konetta tai keskeneräistä työtä nurkkaan ainakaan siksi, ettei olisi saanut apua.

Kirjaa tehdessäni minulle ovatkin olleet suureksi avuksi ne usein toistuvat kysymykset, joita on esitetty erilaisilla ompelua harrastavien foorumeilla. Varsinkin Facebookin Ompeluelämää-ryhmä on ollut tärkeä ryhmä minulle. Olen pyrkinyt siihen, että eri foorumeilla usein toistuvat kysymykset olisivat koottuna kirjaan, josta vastaus olisi sitten helposti löydettävissä. Kirja on siis vertaisilta vertaisille, ja sinäkin olet tavallaan osallistunut sen tekoon, jos olet esittänyt kysymyksiä joillain ompelua harrastavien foorumeilla. Kiitos siitä!

Kirjan tarkoitus ei ole korvata hyvää ompeluopasta, jollainen pitäisi jokaisella ompelua harrastavalla olla tukenaan, vaan täydentää ompelukoneiden ohjekirjoja ja ompelun opaskirjoja.

Ompelu on ihana harrastus, joka sopii lähes kaikille. Parasta siinä on se, että aina voi oppia uutta. Tämä kirja ei ole suunnattu vain harrastusta aloitteleville, vaan myös pidemmän aikaa harrastaneille, koska yleensä ompelu etenee kausittain, harrastuksessa on katkoksia ja toisaalta tekniikat ja tarpeet kehittyvät, jotkut asiat unohtuvat käytön puutteessa ja uusia konsteja keksitään. Teinit ompelevat itselleen, nuoret vanhemmat ompelevat lapsilleen, ja lasten kasvettua ommellaan taas itselle, ystäville ja kumppanille, kunnes kohta ommellaan ehkä myös lapsenlapsille.

Olen sullonut englanninkielisiä termejä tekstiin helpottaakseni lisätiedon hakua internetistä. Kirjassa on myös sanasto ja hakemisto, että löytäisit tietoa mahdollisimman nopeasti.

Kirjan tekemistä ovat tukeneet PaaPii Design Oy, Suomen tietokirjailijat ry ja Otavan Kirjasäätio – iso kiitos siitä!

Kiitollisena kavereitten tuesta ja toivottavasti hyödyksi muille

Tiina Kaarela,

tunnetaan myös nimellä Puikkomaisteri

*Haluan
OMMELLA!*

HIIRI SE KISSALLE TAKKIA OMPELI, *eli miten pilaat kankaan kuin kankaan*

KANGASVALINTA – ompeluohteiden kangassuosituksukset ovat vain jonkun mielipide! Tee joustavalle kankaalle suunniteltu malli joustamattomasta tai päinvastoin. Tekoturkis kesään ja ohut puuvilla talveen! Valitse isokuviainen kangas, jota ei saa kohdistettua, tai yksinkertaisesti käyttäjälle täysin sopimaton väri.

MITTATAULUKKO on turha. Ainahan olen käyttänyt kokoa 38!

Jos et **LUE OMPELUOHJETTA ENNALTA**, elämäsi on paljon jännittävämpää!

EI MUMMOKAAN ESIPESSEYT KANKAITA! Kukapa ei viihtyisi liian ahtaassa vaatteessa.

LANGANSUUNTA on pelkkää niuhotusta! Päh, ketä kiinnostaa, jos leggarin sauma on spiraalilla!

HARSIMINEN vasta ajanhukkaa onkin!

Kuka malttaa **SOVITTA** vaatetta ennen sen lopullista kokoamista?! Haluan yllättyä!

SILITTÄMINEN kesken ompelun?! Mä en ole mikään insinööri-ompelija!

ÄKKIÄHÄN mä tän surautan! Erytisen äkkiä, jos oikeastaan pitäisi olla lapsille läsnä.

Ompele **YÖLLÄ**, juhlien jälkeen tai muuten väsyneenä. Silloin, kun ei vain ole aikaa.

Konekaupoilla

Ompelukoneen tai saumurin valinta ei ole helppoa. Tarjolla on useita malleja, joiden vertailu voi olla vaikeaa varsinkin, jos on vasta aloittelemassa harrastusta. Merkittävä tekijä on kuitenkin se, paljonko käytössä on rahaa.

Aivan aloittelijan on järkevintä hankkia käytetty ja liikkeessä huollettu kone, jolla pääsee alkuun, mutta toisaalta uudet ja ”kaikilla herkuilla” varustetut koneet ovat omiaan innostamaan eteenpäin harrastuksessa. Niillä on myös hyvä jälleenmyyntiarvo, mikäli harrastus ei syystä tai toisesta lähtisikään lentoon tai elämänmuutos katkaisisi sen.

Yleensä ompelusta kiinnostunut aloittaa ompelukoneella, sitten hän hankkii saumurin ja taitojen karttuessa hän haluaa ehkä ostaa vielä peite-tikkikoneen. Vakavalla harrastajalla saattaa olla kaksi saumuria, toisessa tummat ja toisessa vaaleat langat, ja ehkä useampia ompelukoneitakin. Kesäpaikassa voi olla omat koneensa, kotona toiset. ”Puoliammattilaiset” siirtyvät nopeisiin teollisuuskoneisiin.

KÄYTTÖ RATKAISEE

Koneen valinnassa usein tärkein kriteeri on koneen hinta. Tärkeimmän kriteerin pitäisi kuitenkin olla koneen tuleva käyttö. Jos tarvitset ompelukonetta vain hyvin yksinkertaisiin töihin tai saumurisi tulisi olemaan lähinnä huolittelukäytössä, pärjät vähemmälläkin. Silloinkaan ei välttämättä kannata hankkia halpaa hempulaa, koska sillä ei juuri muuhun pysty kuin verhojen ompeluun.

VOIT PÄRJÄTÄ ILMAN
SAUMURIAKIN, MUTTA
ILMAN OMPELUKONETTA
ET PÄRJÄÄ!

Käytettynä ostettu huollettu saumuri on erittäin hyvä valinta, kun aloitat ompeluharrastusta. Sen ommelvalikoima on rajallinen ja langoittaminen voi olla hankalampaa kuin uuden, mutta esimerkiksi tällaisella vanhalla "rautarouvalla" pääset hyvin alkuun ja opit saumurin toimintaperiaatteen. Tälläkin saumurilla olemme äitini kanssa tehneet valtavan määrän vaatteita perheellemme.

Jos aiot ommella lähinnä joustavia kankaita (esim. lastenvaatteet), et tarvitse välttämättä sellaista ompelukonetta, jossa on runsaasti eri ominaisuuksia, kuten kirjonta- tai tilkkutöihin tarkoitettuja erikoisominaisuuksia. Suoraommel, siksak ja jousto-ompeleet voivat riittää, varsinkin jos käytössä on tai tulee olemaan lisäksi saumuri ja mahdollisesti peitetikkikonekin. Pärjää ilman saumuriakin, mutta ilman ompelukonetta et pärjää, ellet tee vain hyvin yksinkertaisia college- tai trikoovaatteita, joissa resoritkin ommellaan saumurilla eikä niihin tule tikkauksia – ja heikosti sittenkin.

Mikäli taas ompeleet monipuolisesti eri materiaaleja, haluat ottaa ompeluharrastuksestasi kaiken ilon ja kehittyä siinä, kiinnitä katseesi koneisiin, joissa on monipuolisia ominaisuuksia. Ellet kuitenkaan aio nimenomaan ryhtyä heti tekemään vaativia ompelu-, tilkku- tai kirjontatöitä, et tarvitse kaikkein kalliimpien kirjovien tai vaatiiviin tilkkutöihin tarkoitettujen tietokoneohjattujen ompelukoneiden ominaisuuksia.

KÄYTETTY KONE – HYVÄ HINTA-LAATU-SUHDE

Jos käytettävissä olevat varat rajaavat ostoa, kannattaa etsiä hyvää käytettyä ja huollettua ompelukonetta, jolla ompelee niin joustavia kuin joustamattomiakin kankaita. Toisaalta varakkaankaan ei kannata ostaa kalleinta konetta, jos sen hienot ominaisuudet jäävät käyttämättä.

Ompelukoneliikkeen myyjä saattaa kysyä ensimmäisenä, kun tiedustelet käytettyjä koneita: ”Elektroninen vai mekaaninen?” Silloin tekisi ehkä jo mieli kääntyä ovelle. Ero on kuitenkin tärkeä. Mekaanisessa koneessa ei esimerkiksi ole mahdollista laittaa muistiin ompeleen pituutta, leveyttä jne., eikä siinä ole siksi esimerkiksi automaattista napinläpeä, vaan ompelijan pitää muistaa säädöt itse. Toisaalta mekaaninen kone voi olla vahvempi ja varmatoimisempi kuin elektroninen, halvempi se yleensä ainakin on. Jos haluat ommella enimmäkseen nahkalaukkuja tai töitä farkkumateriaaleista, mekaaninen voi olla ainoa järkevä valintasi.

KIINNITÄ NÄIHIN ASIOIHIN HUOMIOTA VALITESSASI KÄYTETTYÄ OMPELUKONETTA TAI SAUMURIA:

- Onko myyjä ompelukoneliike vai yksityinen (ml. kirpputorit)? Yksityisissä kaupoissa ei ole mitään kuluttajansuojaa, takuusta puhumattakaan.
- Onko kone huollettu? Antaako myyjä sille jonkinlaisen takuun, tai saako ostaja koneen ensin koekäyttöön?
- Vaihdettiinko huollossa koneeseen osia (esim. saumurissa uudet terät)?
- Onko käsikirja mukana tai saatavilla esimerkiksi netistä? Onko erilaisia lisävarusteita?
- Saako koneeseen vielä varaosia?
- Mitä mieltä saman koneen omistaneet tai nykyisin omistavat ovat siitä (se selviää kysymällä Facebookin ompeluryhmissä)? Muista kuitenkin, että tottumus on toinen luonto: jos ei ole kokemusta muista koneista, oma voi tuntua parhaalta.
- Onko ompelukone mekaaninen vai elektroninen, ja onko sillä sinulle merkitystä? Elektronisessa koneessa on enemmän ompelua helpottavia mahdollisuuksia, muun muassa säätöautomaatiikkaa ja täysin automaattiset napinlävet jne.
- Millaisia säätömahdollisuuksia koneessa on: vanhoista ompelukoneista voi esimerkiksi puuttua paininjalan puristuksen ja alalangan kireyden säädöt, jotka ovat tarpeen varsinkin joustavia ja paksuja materiaaleja ommeltaessa. Saumurissa taas differentiaalisyöttö puuttuu vanhimmista koneista.
- Saumurissa lankojen määrä: mitä enemmän lankoja, sen enemmän mahdollisuuksia, mutta myös hintaa. Uudet saumurit ovat aina nelilankaisia saumureita, ja viisilankaiset ovat yhdistelmäsaumureita (saumuri + peitetikkikone yhdessä), joissa on viisi lankaa.

Tee lista, mitä ominaisuuksia toivot, ja vertaa listan avulla budjettisi rajoissa olevia koneita.

Tälläkin parisataa maksaneella mekaanisella ompelukoneella on ommeltu reppuja, joissa parhaimmillaan oli kahdeksan kangaskerrosta. Käytetyissä ja halvemmissä ompelukoneissa on kovempi ääni kuin uusissa, eikä niissä ole välttämättä kaikkia hienouksia, mutta enimmäkseen ompelun laatu on kuitenkin käyttäjän taidoista ja huolellisuudesta kiinni.

Hyviä löytöjä voi tehdä oppilaitosten poistomyyneistä. Esimerkiksi kiertoon.net myy koulujen ja julkisten laitosten vanhoja laitteita, joiden hintaan kannattaa kuitenkin aina lisätä huollon kulut.

Jos ostat käytetyn koneen yksityiseltä, pyydä aina koneen alkuperäisiä asiakirjoja. Jos hinta on ällistyttävän halpa, koneen alkuperä vaikuttaa hämärältä tai myyjä ei tiedä koneesta mitään, se voi olla jopa varastettu (Tämä on onneksi hyvin harvinaista!). Ohjekirjan tai kuitin puuttuminen ei tietenkään tarkoita sitä, että kone olisi varastettu. Muista, että kulluttajansuoja ei koske yksityisiä kauppia. Yksityiseltä ostetun käytetyn koneen hintaan on aina syytä laskea myös koneen huolto, ellei sitä ole todistetusti (kuitilla) juuri tehty.